

Віняр Г.М.

канд. філолог. наук, доцент

ВАГОМИЙ ВНЕСОК У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ НЕОЛОГІЇ

Рецензія на наукову працю Колоїз Ж.В. Українська okazіональна деривація. Монографія. – К.: Акцент, 2007. – 311 с.

Рецензована праця стала подією в українській лінгвістиці, явивши науковому світові системний опис цікавого, незвичайного і водночас непростого мовного явища – okazіональної деривації. Розв'язання зазначеної проблеми було вже на часі, однак потребувало вдумливого й сміливого дослідника, який би не лише узагальнив здобутки своїх попередників, віддавши їм належне, але й вийшов за рамки традиційного підходу, сказав своє вагоме й переконливе слово, відкрив перспективи для наступних наукових пошуків. Таким здобутком стала монографія Ж.В. Колоїз „Українська okazіональна деривація”.

Залучаючи до розгляду складний, неоднозначний, проте історично виправданий процес продукування нових слів у кінці ХІХ – на початку ХХ ст., дослідниця об'єктивізує okazіональну деривацію як необхідне, цікаве, системне явище, що набуло в наш час небувалих масштабів і стало свідченням розкріпачення мови та її носіїв після тривалого регламентування

ідеологами від мовознавства. Оказіоналізми як діти мови – незвичні з погляду узуальної лексики, схильні до експериментування, незручні (для когось), не вписуються в стереотип, невідоме їхнє майбутнє, – проте без дитинства ніхто не ставав дорослим, без етапу новизни слова не буде процесу його засвоєння мовою, а значить вона зупиниться в своєму розвитку, стане мертвою. Тому досліджувана проблема є актуальною передусім для сучасного етапу розвитку української мови, коли намічаються нові шляхи збагачення її словника, з'являються нові словотвірні можливості.

Проте, як і кожна наукова галузь, неологія потребувала теоретичного обґрунтування, чіткого визначення її одиниць, категорій. Спираючись на дослідження провідними науковцями типології лінгвістичних категорій, на спроби виокремити категоріальний статус потенційності й okazіональності, автор монографії обґрунтувала концептуальну лінгвістичну категорію okazіональності/узуальності, її взаємозв'язок і взаємозалежність з категорією потенційності/узуальності; розглянула співвідношення понять "неологізм", "потенційне слово" та "оказіоналізм", визначивши диференційні ознаки останнього, підвела наукові засади щодо класифікації okazіоналізмів.

Новим у рецензованому дослідженні є вихід за межі словотвірного та функціонально-стилістичного аспектів, які практикувалися досі при розгляді okazіональної деривації. Тоді як явище okazіональності властиве й іншим мовним рівням, а деривація як породження вторинного знака не вичерпується словотворенням. Тому залучення до аналізу okazіональних семем, граем, фразем та номінативних синтаксем дало змогу вийти за межі традиційних класифікацій okazіоналізмів, подивитися на явище okazіональності ширше.

Окремий розділ присвячено описові кожного класу okazіоналізмів – лексичних, семантичних, фраземних, морфологічних, синтаксичних. Традиційно найбільш представленими є результати лексичної деривації, в основі якої лежать словотвірчі можливості мови і здатність мовців їх реалізувати з номінативною та стилістичною метою. Розглянувши типологію дериваційних процесів у мові й мовленні, автор приходить до висновку, що деривацію слід диференціювати на номінативну і комунікативну, номінативна відбувається з метою називання реалій/ірреалій навколишнього світу, а комунікативна забезпечує реалізацію актів спілкування.

Рецензована монографія тісно пов'язана із загальним мовознавством (праці В. Гумбольдта, Ф. де Соссюра). Прикметною рисою дослідниці є наукова коректність, що виявляється в об'єктивних оцінках доробку своїх попередників у досліджуваній галузі, а також у чітких дефініціях наукових понять і термінів. Повага автора до читача-науковця засвідчена композиційною стрункістю монографії, логічністю, доступністю викладу, відсутністю неперевіраних тверджень. Праця засвідчила сформованість української неології як в теоретичному, так і практичному плані.